

PREDUZETNIŠTVO

Pojam, karakteristike i značaj

Sadržaj teme:

1. Pojam preduzetništva
2. Teorijski zapisi o preduzetništvu
3. Savremeno definisanje preduzetništva
4. Preduzetnički koncept
5. Odnos menadžmenta i preduzetništva
6. Preduzetništvo u savremenim ekonomskim uslovima
7. Klasifikacija preduzetništva

Šta karakteriše preduzetništvo

- Prepoznavanje prilika i ostvarivanje ideja.
- Ujedinjavanje jedinstvene kombinacije resursa u svrhu iskorišćavanja prilike.
- Proces u kojem pojedinci pokušavaju da ostvare ideju bez obzira na resurse koje trenutno poseduju.
- Grupu zadataka, kojom se bave preduzetnici, može da ostvari pojedinac ili grupa lica. Ta vrsta zadataka zahteva kreativnost, motivaciju i volju za preuzimanjem rizika.
- Uključuje sve delatnosti preduzetnika usmerene na ulaganja i kombinaciju potrebnih inputa, širenja na nova tržišta, stvaranje novih proizvoda, novih potrošača i novih tehnologija.
- Naglašeno je vezano za prelomna vremena, uslove neizvesnosti, krize i promene u okruženju.

Pojam preduzetništva i preduzetnika /1

- Preduzetništvo i preduzetnik sinonimi za tumačenje istog privrednog fenomena (Preduzetništvo = Preduzetnik)
- Vlasnik male firme se (uglavnom) ne tretira kao preduzetnik, već samo kao vlasnik malog posla
- Onaj koji kupuje ili nasleđuje preduzeće, nije preduzetnik - tvrdnja u mnogim teorijskim raspravama
- **Preduzetnik - pojam rezervisan za osnivača novog privrednog poduhvata kojim se ranije niko drugi nije bavio**

Pojam preduzetništva i preduzetnika /2

- ***Preduzetništvo - pojam rezervisan za inovativne i kreativne aktivnosti*** (po toj teoriji najveći broj privrednih aktivnosti nema preduzetnički karakter)
- U praksi se pojam preduzetništvo koristi za širok spektar privrednih aktivnosti:
  - Osnivanje preduzeća
  - Kreiranje poslovnog procesa
  - Prilagođavanje promenama u okruženju
  - Upravljanje biznisom, itd.
- Razlika između pronalazača i preduzetnika
  - Pronalazač **stvara nešto novo**.
  - Preduzetnik skuplja sve potrebne resurse - novac, ljude, strategije i **preuzima rizik** kako bi transformisao izum u **održivi (isplativi) posao**.

Izvor reči preduzetništvo (preduzetnik)

Preduzetnik = reč nastala u francuskom jeziku i označava nekog ko nešto preduzima ili radi

entree , franc. = ulaz, nastup, početak

entreprenant, franc. = preduzimljiv, odvažan, nametljiv

entreprendre, franc. = preuzeti, ustremiti se, navaljivati

Entrepreneur, fr. = preduzimač, industrijalac, poslodavac = Preduzetnik

Javlja se u 12 veku, ali sve do 17 veka vezuje se za delatnosti državnog vladara koji preduzimaju velike (infrastrukturne) projekte (vojni objekti, putevi, mostovi). Kasnije je preduzetnik om nazivana osoba koja nadgleda takve projekte.

Preduzetništvo - raniji teorijski zapisi /1

Rišard Kantiljon (*Richard Cantillon*) (1680-1734.)

- **Začetnik teorije preduzetništva**
- 1734. godine u svom delu "*Rasprava o prirodi trgovine*" prvi put spominje termin "preduzetnik" (*objavljeno 1755. god.*).
- *Razlikuje tri tipa ekonomskih subjekata: Vlasnike zemljišta, Preduzetnike, i Najamnike.*
- ***Osnova njegovog pristupa je u riziku koji preduzetnik snosi*** kupujući određenu robu po poznatoj ceni i prodavajući je po ceni koja je neizvesna, a time obezbeđuje tržišnu razmenu.
- Uz trgovce kao preduzetnike prikazuje još: graditelje, zakupce zemlje, lekare, advokate, slikare - naglašavajući aspekt rizika u njihovom poslu
- ***I danas većina teoretičara navodi rizik kao glavnu odrednicu preduzetništva***

Preduzetništvo - raniji teorijski zapisi /2

Žan Baptist Sej (*Jean Baptiste Say*) (1767-1832.)

- Najznačajniji teoretičar preduzetništva u 19. veku.
- Diferencira tri proizvodna faktora: Sredstva, Kapital i Prirodne resurse.
- Say je sve delatnosti podelio u tri kategorije:
  1. Kretaori naučnih saznanja
  2. Oni koji ta znanja primenjuju u konkretnim oblastima.
  3. Neposredni proizvođači određenih proizvoda ili usluga.
- Preduzetnici spadaju u drugu grupu i oni povezuju i usklađuju naučna saznanja sa ljudskim potrebama, vodeći računa o ekonomičnosti proizvodnje.
- Say rizik ne vidi kao centralnu kategoriju i funkciju preduzetnika. Preduzetnik mora da poseduje sposobnosti nadgledanja, kontrole i upravljanja.
- Navodi da preduzetništvo nikako nije ograničeno samo na ekonomsku sferu, već na sveskoliku ljudsku delatnost, i to manje na egzistencijalnu, a više na društvenu.

Preduzetništvo - raniji teorijski zapisi /3

Alfred Maršal (*Alfred Marshall*) (1842-1924.)

- Utvrđuje dva tipa preduzetnika
  1. Važniji, onaj pravi, koji otvara novi i savremeni posao
  2. Preduzetnik koji sledi već uhodani posao
- Prvi sledi sudbinu poslovnog rizika, a drugi samo očekuje "nagradu za kontrolnu funkciju i upravljanje"
- Preduzetnik mora prepoznavati šanse koje proizlaze iz rizika i sve to spram tržišnih konkurenata
- Kapitalista i preduzetnik, ne moraju biti, a najčešće i nisu iste osobe.

Preduzetništvo - teorijski zapisi - XX vek /1

Jozef Šumpeter (*Joseph Alois Schumpeter*) (1883-1950.)

- Austrijski i američki ekonomista i sociolog. Za mnoge najčuveniji teoretičar preduzetništva u 20 veku. U ekonomsku teoriju **uvodi pojam preduzetnika inovatora**.
- **Osnovna teza: Glavni zadatak preduzetnika je da ruši ekonomski "status quo" i to prvenstveno svojim inovativnim aktivnostima.**
- Teoretičari pre njega zagovaraju tezu da je zadatak preduzetnika "uravnoteženje privrednih odnosa"
- *Po Schumpeteru: Zadatak preduzetnika je da remeti ravnotežu, a ne da je uspostavlja* ("Pozitivna (kreativna) destrukcija")
- "Preduzetnik je inovator. Preduzetnici stvaraju novu vrednost tako što **ruše postojeća tržišta, stvaraju novu potražnju** i povećavaju bogatstvo."

Inovacija

(po Šumpeteru)

Šumpeter: “Preduzetništvo se sastoji od aktivnosti uvođenja inovacija”

Pod pojmom **inovacija** obuhvata pet slučajeva:

1. Proizvodnja **novog dobra**,
2. Uvođenje **novog načina proizvodnje**,
3. Otvaranje **novog tržišta**,
4. Osvajanje **novog izvora** prvobitnih sirovina i materijala,
5. Postizanje **nove organizacije** u nekoj grani, stvaranjem monopolskog stanja u njoj ili naglim isčezavanjem postojećeg monopola.

Prvi je ukazao na **ciklična kretanja privrednih aktivnosti**, a poslovne cikluse je vezivao za talase inovacija i preduzetništva:

“Do prosperiteta je dolazilo kada se kritična masa preduzetnika upuštala u nove **poduhvate**. Kada većina počne da sledi te nekada nove ideje dolazi do **perioda stagnacije i potrebe za novim preduzetnicima, inovacijama i idejama.**”

Preduzetništvo - teorijski zapisi – XX vek /2

- **Teodor Šulc (*Theodor W. Schultz*) (1902-1998.)**
- Uvodi novost - sve sposobnosti potrebne preduzetniku mogu se naučiti
- Ne postoje "rođeni" preduzetnici"
- Obrazovanjem i praksom ljudi mogu postati preduzetnici u svako vreme svog života i u brojnim delatnostima.
- Nazivaju ga ocem teorije "ljudskog kapitala"
- Preduzetništvo je potrebno u svim aktivnostima, a ne samo u privredi.

Preduzetništvo - noviji teorijski zapisi (1980 -) /1

Robert Ronšad (*Robert Ronstadt*)

- Preduzetništvo određuje konkretnije, tj. kao **dinamičan proces stvaranja uvećane vrednosti** koju stvaraju pojedinci **preuzimajući velik rizik** uložениh sredstava vremena ili karijere, odnosno «pronalaze» vrednosti nekim robama i uslugama. Ove robe ne moraju uvek biti ni nove ni jedinstvene, ali im **preduzetnik mora dati novu vrednost time što je obezbedio i alocirao nužne izvore i veštine.**

Preduzetništvo - noviji teorijski zapisi (1980 -) /2

Peter Drucker

- Preduzetništvo je stvaranje novog tržišta i novog potrošača kako je to, na primer, učinio McDonald's definisanjem vrednosti svog finalnog proizvoda

Nicholas C. Siropolis

- Preduzetništvo je nadahnuće idejom, borba muškaraca i žena s premoćnom okolinom i zadovoljstvo koje sledi iz uspeha na sopstvenom putu

Preduzetništvo - savremeni teorijski zapisi /1

“Preduzetništvo, kao poslovna delatnost, teži **razumevanju kako nastaju prilike da se stvori nešto novo** (novi proizvodi ili usluge, nova tržišta, novi proizvodni procesi ili sirovine i materijali, novi načini organizovanja postojeće tehnologije), kao i **razumevanju kako daroviti pojedinci pronalaze ili stvaraju te prilike**, a zatim ih istražuju i koriste za postizanje različitih učinaka.”

Shane and Venkataraman (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. Academy of Management Review, 25, 217-226.

Preduzetništvo - savremeni teorijski zapisi /2

"Preduzetništvo je **dinamičan proces vizije, promene i stvaranja**. To zahteva energiju i strast prema stvaranju i sprovođenju novih ideja i kreativnih rešenja. Osnovni elementi tog procesa uključuju:

- viziju i sposobnost da se **prepoznaju prilike** gde ostali vide kaos, suprotnosti, i konfuziju“
- spremnost da se **prihvati određeni rizik** u pogledu vremena, statusa ili karijere;
- **veština izrade solidnog biznis plana**;
- sposobnost da se **oformi efikasan tim**, i
- **kreativne veštine** potrebne za kombinovanje resursa;

Kuratko, D.F. & Hodgetts, R.M. (2004). Entrepreneurship: Theory, Process. Practice. Mason, OH; South-Western Publishers, str 30.

Preduzetništvo - savremeni teorijski zapisi /3

Preduzetništvo je **specifičan pristup stvaranju bogatstva**, a preduzetnik je:

- Menadžer koji preduzima **specifičnu aktivnost** i sprovodi je na **specifičan način**.
- Agent ekonomskih promena po načinu na koji tim promenama **utiče na privredni razvoj**.
- Osoba, sa određenim **psihološkim osobinama** i crtama ličnosti, uključujući **radoznalost i strategijski način promišljanja**.

Wickham, Philip A. (2006). Strategic entrepreneurship. FT Prentice Hall, Harlow.

Definicija preduzetništva - EU

Preduzetništvo je način razmišljanja, odnosno proces stvaranja i razvijanja ekonomskih aktivnosti kombinovanjem rizika, kreativnosti i/ili inovativnosti uz pouzdanu upravljačku strukturu unutar nove ili postojeće organizacije.

Zelena knjiga preduzetništva*, (2003) Evropska komisija

Ključne reči:

- ***Način razmišljanja***
- ***Rizik***
- ***Kreativnost – inovativnost***

*Zelena knjiga (Green paper/Livre vert)

Zelena knjiga je vrsta dokumenta koji objavljuje Evropska komisija. Svrha dokumenta je da podstakne raspravu i pokrene savetovanje na evropskom nivou o određenom pitanju. Zelena knjiga može rezultirati objavljivanjem bele knjige u kojoj se zaključci rasprave iznose u formi predloga aktivnosti. Primeri zelene knjige su zelena knjiga o preduzetništvu u Evropi (2003.), zatim zelena knjiga o demografskim promenama i međugeneracijskoj solidarnosti (2005.), itd.

Preduzetnički koncept

Preduzetnik

Osoba

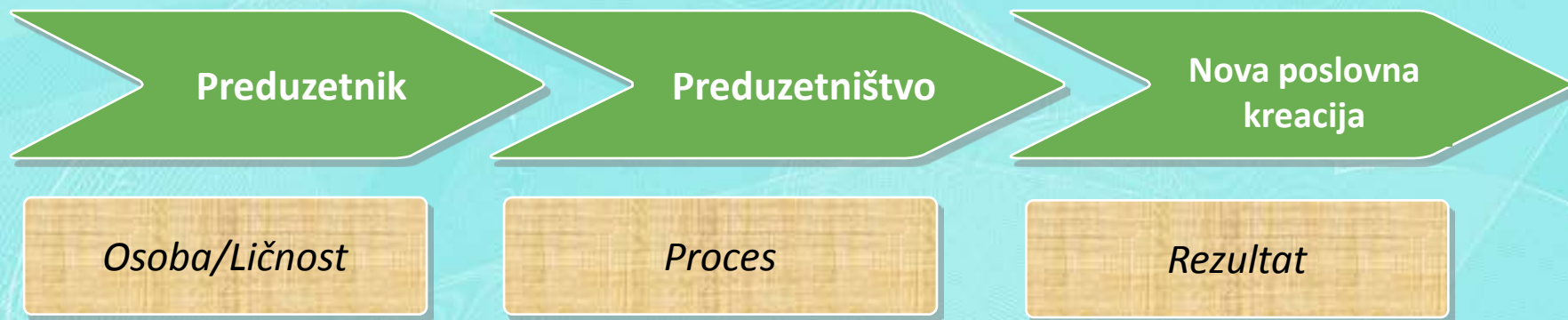
Preduzetništvo

Proces

**Nova poslovna
kreacija**

Rezultat

Preduzetnički koncept

Preduzetnički ciklusi

U američkim privrednim ciklusima od početka 19. veka, preduzetništvo je predstavljalo glavni faktor, jer su glavni pokretači razvoja bile preduzetničke aktivnosti izuzetno sposobnih pojedinaca i grupa, a kasnije preduzetničke aktivnosti timova u okviru velikih korporacija.

Odnos menadžmenta i preduzetništva

- Dok je industrijska revolucija karakteristična za devetnaesti vek, a menadžerska revolucija za dvadeseti vek, dotle će, verovatno, preduzetnička revolucija biti karakteristična za dvadeset prvi vek.
- Postoji i dilema: “Da li svaki menadžer može biti i preduzetnik?”

Odnos menadžmenta i preduzetništva

- Bez obzira na određene sličnosti, postoje bitne razlike između preduzetništva i menadžmenta koje se mogu sumirati u sledećem:
  - Preduzetništvo prethodi menadžmentu,
  - Preduzetništvo je izvorna funkcija,
  - Svaki preduzetnik može u isto vreme da bude i menadžer, ali svaki menadžer ne može biti i preduzetnik.
  - Preduzetništvo je vezano za vlasništvo, a menadžment za upravljanje tuđim kapitalom,
  - Preduzetnička delatnost ima svoje zakonitosti,
  - Izvori preduzetnika i menadžera su različiti, i
  - Preduzetnik je onaj koji traži i angažuje menadžera.

Razlike između preduzetnika i menadžera

Preduzetnik	Menadžer
Radi prave poslove (fokus na vrstu posla)	Radi na pravi način (fokus na proces)
Izražen lični pristup	Vojnik - oficir
Dovodi u pitanje (izaziva)	Realizuje (prihvata)
Razmišlja „zašto ne ...“	Razmišlja „kako ...“
Inovira	Administrira
Razvija	Održava
Stvara	Imitira
Orijentacija ka vremenskom kontinuumu	Vremenski ograničeno orijentisan

Preduzetništvo u savremenim ekonomskim uslovima

Odrednice savremenog preduzetništva:

- Profitno (vrednosno) orijentisan poduhvat,
- Dinamičnost i inovativnost,
- Neizvesnost,
- Rizik,
- Anticipiranje promena,
- Prosuđivanje i odlučivanje,
- Korišćenje savremenih resursa,
- Radost kreacije.

Spoljašnji uticaji na preduzetništvo

- Političko okruženje
- Privredno okruženje
- Pravno okruženje
- Kulturno okruženje

Političko okruženje

- Kolektivizam ili individualizam: razlike u društvenim odnosima spram uloge pojedinca (sloboda, vlasništvo, delovanje)
- Demokratija ili totalitarizam: razlike u mogućnostima političkog delovanja pojedinaca ili društvenih grupa
- Socijalizam ili kapitalizam: društveno i političko okruženje koje određuje stepen demokratije i tržišne slobode

Pravno okruženje

- Skup pravila (zakona) kojima država reguliše privredno delovanje (podsticanje i zaštita poslovnih ulaganja, porezi, integracija):
  - Imovinsko pravo
  - Intelektualno vlasništvo
  - Bezbednost proizvoda i odgovornost za proizvode
  - Ugovorni zakon

Privredno okruženje

- Tržišna privreda (privatno vlasništvo)
- Planska privreda (državno vlasništvo)
- Mešovita privreda (tržišno-planska)
- Privreda upravljana od strane države (Država planira i usmerava investicije)

Kulturno okruženje

- Svekoliko postignuće ljudskog društva: materijalna i nematerijalna dobra
- Znanje, verovanja, umetnost, moral, zakoni, običaji i druge sposobnosti koje su čoveku potrebne kao članu zajednice
- Vrednosti i norme (postupci, običaji, tabui)
- Korporativna kultura i menadžerski stilovi

Uticaj malog biznisa na društvo i na veća preduzeća

▪ Uticaj na društvo

- Inovacije malih preduzeća imaju značajan uticaj na društvo.
- Mnogi novi proizvodi i usluge koje čine život lakšim, povećavaju produktivnost na poslu, poboljšavaju zdravlje i zabavljaju nas na nove načine, delo su i proizvod malih preduzeća.

▪ Uticaj na veća preduzeća

- Mnoga mala preduzeća čitav posao grade oko proizvodnje proizvoda i pružanja usluga koje većim preduzećima pomažu da postanu efikasnija. (Autsorsing – engl. outsourcing)

Klasifikacija preduzetništva

1. Prema kriterijumu vlasništva i pravno-organizacionog oblika biznisa:
  - a) Individualno
  - b) Kolektivno preduzetništvo
2. Prema kriterijumu samostalnosti (autonomnosti) i samodovoljnosti nekog preduzetničkog sistema:
  - a) Eksterno, i
  - b) Interno – intrapreduzetništvo (Unutrašnje preduzetništvo)

Individualno preduzetništvo

- Zasniva se na tržišnoj konkurenciji, posebno u sklopu malih i srednjih preduzeća, a pretpostavlja tesnu povezanost vlasništva, upravljanja i rizika,
- Nova preduzeća se rađaju kao kreacija individualnog malog preduzetnika,
- Preduzetnik sam obavlja najveći broj poslova, a vremenom postaje i menadžer ili angažuje profesionalne menadžere koji, da bi ostvarili svoje poslovne zamisli, koriste sve veći broj pomoćnika,
- Rastom preduzeća, individualno preduzetništvo prerasta u složenije interesne oblike.

Kolektivno preduzetništvo

- Kolektivno preduzetništvo je moguće shvatiti i kao svojevrsnu integraciju preduzetništva više osoba.
- Posledica pojave kolektivnoga vlasništva i sve veće afirmacije multidisciplinarnog timskog rada.

Eksterno preduzetništvo

- Klasično preduzetništvo, najstariji i osnovni oblik preduzetničke aktivnosti koji podrazumeva da je svaki biznis kao organizovani poslovni sistem smešten u određeno uže ili šire okruženje,
- Početkom osamdesetih godina XX veka dolazi do širenja i dalje diversifikacije tržišta, pa su mali preduzetnici dobili novi razvojni podsticaj kroz razvoj inovativnih proizvoda i usluga,
- Budućnost malih inovativnih preduzetnika uveliko zavisi od uspešnog transfera znanja i veština.

Interno (unutrašnje) preduzetništvo

- Dolazi do stvaranja novih oblika poslovne integracije (razvojno-inovacione jedinice, holdinzi, umrežene poslovne jedinice i sl).
- Vlasništvo gubi svoje ranije značenje u pogledu ekonomske i političke moći, dolazi do pomaka prema individualizaciji i slobodi zaposlenih, što povećava i njihovu kreativnost.
- Razvitkom unutrašnjeg preduzetništva sa internim tržištem kapitala i organizacionom decentralizacijom, uspostavljaju se novi odnosi između vlasništva, upravljanja i rizika.
- Dolazi do promene u motivaciji, do veće uloge pojedinca i novog tržišnog pristupa.

Pitanja za podsetnik

1. Objasni razliku između pronalazača i preduzetnika.
2. Objasni poreklo i značenje reči preduzetništvo (entrepreneurship).
3. Rišard Kantiljon?
4. Žan Baptist Sej?
5. Jozef Šumpeter?
6. Šta je inovacija po Šumpeteru?
7. Definicija preduzetništva (EU)?
8. Objasni preduzetnički koncept.
9. Objasni odnos menadžmenta i preduzetništva.
10. Navedi odrednice savremenog preduzetništva.
11. Kako kulturno okruženje utiče na preduzetništvo?
12. Kako mali biznis utiče na društvo?
13. Kako mali biznis utiče na velika preduzeća?
14. Klasifikacija preduzetništva?
15. Objasni interno preduzetništvo.